

Risicofactoren van fysiek geweld bij stalking

ANNE GROENEN* EN
GEERT VERVAEKE

Stalking is een fenomeen dat de afgelopen jaren sterk in de publieke belangstelling stond. Sinds de invoering van de belagingswet verzevenvoudigde het aantal geregistreerde feiten van stalking tot ruim 15.000 in 2005. Hoewel stalking zich in allerlei maten en gewichten manifesteert, is de ervaring van angst voor fysiek geweld door de stalker typerend. Soms blijkt de angst gegrond te zijn, een fatale afloop komt evenwel zelden voor. Politie mensen en andere professionelen dienen bij het acteren van een klacht wegens stalking een aantal prangende vragen te beantwoorden zoals: Over welk misdrijf gaat het hier precies?, Zal de stalker zijn dreigementen uitvoeren?, Welke maatregelen worden best genomen?, enz..

Deze vaststellingen in de praktijk en de summiere beschikbare wetenschappelijke kennis over het fenomeen stalking en over geweldsescalaties bij stalking, lagen aan de basis van het proefschrift. De centrale onderzoeksvraag luidde als volgt: "Welke risicofactoren van fysiek geweld bij stalking kunnen worden geïdentificeerd op basis van informatie uit processen-verbaal?". Naast een literatuuronderzoek, werden 204 parketdossiers geanalyseerd, werd een risicofactorenmodel voor fysiek geweld ontwikkeld en getest, en werd een eerste praktijktest uitgevoerd bij politie mensen.

Het proefschrift is opgebouwd uit zeven hoofdstukken. De ontstaansgeschiedenis en de kenmerken van stalking vormen het voorwerp van het eerste hoofdstuk. Eerst wordt uitgelegd welke processen ten grondslag liggen aan de toegenomen aandacht voor stalking. Het is niet toevallig dat een bepaald gedrag op een bepaald moment een misdrijf wordt in een bepaalde samenleving. Deze evoluties worden gedeeltelijk gesitueerd binnen de zogenaamde hedendaagse risico-maatschappij, waarin de ontwikkeling van allerlei instrumenten om de toenemende risico's in de samenleving beheersbaar te maken, wordt gepromoot. Daartegenover staat dat er echter niet kan worden voorbijgegaan aan de (gepercipieerde) problemen die zich in de realiteit stellen en die een oplossing vergen.

Stalking is een fenomeen dat veel ladingen dekt. Juridisch omvat de kern van de belagingswet drie materiële elementen: het gaat over belaging (1), die de rust ernstig verstoort (2) van een concrete persoon (3). Het morele element houdt in dat de dader wist of had moeten weten dat zijn gedrag de rust van een specifieke persoon ernstig zou verstoren. De rechtsleer biedt voorlopig nog niet veel verfijningen inzake een verdere begripsinvulling. Naast de vaagheid van de wettekst is de symbolische waarde van de wet een vaak gehoorde kritiek. Het roept in elk geval vragen op dat de Belgische wetgever ook éénmalig rustverstoring gedrag onder de noemer van stalking plaatst. Immers, zo wordt de schijn gewekt dat onhebbelijkheden in het intermenselijk verkeer steeds via strafrechtelijke weg dienen te worden opgelost.

* KULeuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Afdeling Criminologie, assistent onderzoeksmethoden. Promotor prof.dr. Geert Vervaeke

In tegenstelling tot de juridische literatuur biedt de gedragswetenschappelijke literatuur een waaier aan stalkingdefinities. De meest generieke manier om stalking te definiëren op basis van deze verscheidenheid is als volgt: herhaaldelijk gedrag (1), gericht tegen een specifieke persoon (2) en als ongewenst ervaren door het slachtoffer (3). De verdere operationalisering varieert sterk in wetenschappelijke studies. Verregaande vergelijkingen tussen onderzoeken zijn dan ook uit den boze, ten onrechte wordt dit vaak gedaan in de beschikbare stalkingliteratuur.

Het tweede hoofdstuk biedt een overzicht van de kenmerken van de slachtoffers en de daders van stalking. Er is geen welbepaald profiel te onderkennen. Gedragingen die stalkers lijken te typeren betreffen onder meer het telefoneren naar het slachtoffer, het opwachten van het slachtoffer en het bedreigen van het slachtoffer. De mate waarin stalkers fysiek geweld plegen varieert, afhankelijk van het geraadpleegde onderzoek, tussen 25% en 38,6%. Dit heeft hoofdzakelijk te maken met verschillen in operationalisering. Een aantal onderzoekers trachtte typologieën te ontwikkelen op basis van persoonlijkheidskenmerken, contextuele kenmerken en/of psychiatrische diagnoses. De diversiteit in gehanteerde onderzoeksmethodes en de selectiviteit in onderzochte stalkers nopen vooralsnog tot voorzichtigheid.

In het derde hoofdstuk wordt dieper ingegaan op het concept van geweld en van risicofactoren. Niet enkel de historische en culturele context, maar evenzeer de onderzoekscontext bepalen wat er precies als geweld wordt gedefinieerd. In het eigen onderzoek werd dit als volgt geoperationaliseerd: "*gedragingen die (overkomen als) de intentie hebben(d) om fysiek letsel te veroorzaken*". Onderzoeken naar risicofactoren zijn nog precair en werkten louter indicatief voor de ontwikkeling van een eigen risicofactorenmodel.

De onderzoeksopzet en de onderzoeksresultaten worden behandeld in respectievelijk het vierde en het vijfde hoofdstuk. Het onderzoek werd toegespitst op informatie uit processen-verbaal, aangezien politiemensen op basis van dezelfde dragers van informatie stalkingincidenten dienen te beoordelen. Via onder andere logistische regressie-analyses werd een model gedetecteerd met vijf significante voorspellers van fysiek geweld. Dit betreft het eerder veroordeeld zijn voor een geweldsdelict, het stalken van een ex-partner en het uiten van bedreigingen, het stalken van een ex-partner en middelenmisbruik, het uiten van bedreigingen en het plegen van vandalisme, middelenmisbruik en het plegen van vandalisme. Ook deze resultaten dienen te worden beschouwd als voorlopig belangrijke indicatoren voor de voorspelling van fysiek geweld bij stalking.

Een eerste praktijktest van het model in de politiepraktijk is alvast veelbelovend (zesde hoofdstuk). Validering van zowel de geïdentificeerde risicofactoren als van toepassing van het model in de praktijk zijn een belangrijke uitdaging voor toekomstig onderzoek. Deze en andere conclusies en aanbevelingen zijn terug te vinden in het zevende hoofdstuk.